

ARVYDAS AVIŽIENIS: “SUGRĮŽUSIEMS TRŪKO DRAUGŲ, IŠGYVENUSIŲ PRIESPAUDĄ”

Tikiu, kad mano pašnekovas profesorius Algirdas Avižienis ne vienam “Pasaulio lietuvio” skaitytojui gerai pažįstamas. O aš su juo susitikau pirmą kartą šią vasarą Kaune vykusiame PLB ir PLJS kraštų pirmininkų suvažiavime.

A. Avižienis – šiltai ir labai maloniai bendraujantis žmogus. Vos susipažinę jau šnekučiavomės apie jo sūnaus nuotykius Balkanuose. Tačiau interviu jau sukosi apie rimtesnes temas, nors apie šeimą ir du jo ir žmonos Jūratės užaugintus sūnus irgi kalbėjome. Profesorius, nors jau galėtų tik ilsėtis, bet neatrodo, kad tai jį bent kiek domina. Iki šios dienos jis sprendžia savo mokslo srities mįsles ir yra kupinas prasmingų idėjų, kaip geriau sutvarkyti mokslo ir akademinę sritį Lietuvoje.

Jūsų gyvenimas neatsiejamas nuo mokslo ir dėstymo. Visgi sritys, nors glaudžiai susijusios, kartu ganėtinai skirtingos. Kuo šios dvi sritys jums patrauklios, ką kiekvienoje jų radote, ką pamilote?

Kai būdamas ketverių metų išmokau skaityti, nuo tada iki dabar nenustojau mokytis, o 1960-aisiais baigęs doktorantūrą Ilinojaus universitete, pradėjau mokyti studentus ir doktorantus Kalifornijos universitete Los Andžele (UCLA). Mėgstamų dalykų dėstymas yra tikras malonumas. Per trisdešimt metų paskaitas skaičiau apie 3000-iams studentų ir apie 1000-iui magistrantų bei doktorantų. Taip pat vadovavau 32-jų daktaro (Ph. D.) disertacijų rašymui ir su kiekviena disertacija aš pats išmokdavau ką nors naujo.

Mano mokslo sritis yra kompiuterių architektūra, o joje - kompiuterių patikimumo užtikrinimas įvedant perteklines dalis. Taip atsiranda save pasitaisantys kompiuteriai, kurie gali ilgai dirbti be žmogaus priežiūros. Iki 1972-ųjų tokių kompiuterių vardu „STAR“ sukūrė mano vadovaujama tyrėjų grupė Kalifornijos technologijos instituto (Caltech) laboratorijoje „JPL“, kuriai NASA (JAV Vyriausybės aeronautikos ir kosmoso tyrimų administracija) pavedė Saulės sistemos planetų tyrimą. Tam tikslui pasiekti reikia sukurti erdvėlaidius, kurie turi nesugedę pasiekti kitas planetas ir iš ten atsiųsti vaizdus ir įvairių instrumentų surinktus duomenis.

Pavyzdžiui, 1977-aisiais „JPL“ paleido du „Voyager“, tai yra „Keleivio“ vardu pavadintus erdvėlaidius, kurie naudojo mano grupės sukurtus metodus. Tie „Keleiviai“ aplankė Jupiterį, Saturną, Uraną ir Neptūną, paliko Saulės sistemą ir dar dabar, po 36 metų, siunčia duomenis iš kosminės erdvės, vis toldami nuo mūsų. Nuo 1972-ųjų savo tyrimų laboratoriją perkėliau į UCLA ir ten jai vadovavau iki 1990-ųjų, kai iš UCLA gavęs akademinės atostogas išvykau į Lietuvą padėti atkurti Vytauto Didžiojo universiteto Kaune. Mano laboratorijoje sukurti patikimumo užtikrinimo metodai yra naudojami daugelyje sričių, pavyzdžiui, juos naudoja keleivinių lėktuvų „Boeing 777“ ir „Boeing 787“ skrydžio valdymo kompiuteriai. Iki šios dienos sprendžiu patikimumo problemas, pavyzdžiui, prieš porą metų gavau du JAV patentus toje srityje ir dabar rašau straipsnį apie tų patentų turinį. Taip pat 2004–2008 metais buvau Vytauto Didžiojo universitetą įtraukęs į didelį Europos Sąjungos patikimumo projektą „RESIST“, kuriame dalyvavo 18 universitetų ir pramonės laboratorijų iš 10-ies valstybių.

Dar viena sritis, kuri neabejotinai siejasi su jūsų vardu, yra lietuviškumas. Kaip ji buvo ugdoma jūsų šeimoje, kai pats augote, kaip ją sekėsi puoselėti ir skiepyti savo vaikams?

Mūsų šeima - tėvai Antanas ir Stasė, aš ir jaunesnė sesuo Aldona - Lietuvą

palikome 1944-ųjų rudenį. Dviejų arklių vežimu pervažiavome Rytprūsius ir pagaliau traukiniais pasiekėme Aichšteto (Eichstaett) miestą Bavarijoje. Man tada buvo 12 metų. 1945-ųjų gegužę Bavariją okupavo JAV kariuomenė ir nesutinkančius grįžti į okupuotas tėvynes karo pabėgėlius iš Lietuvos ir dar kelių Vidurio Europos valstybių apgyvendino DP (Displaced Persons) stovyklose, kurias globojo Jungtinių Tautų (UN) organizacija. Jau tą patį rudenį Aichšteto stovykloje buvo įsteigta lietuvių gimnazija, kurioje mokytojavo labai geri mokytojai. Pavyzdžiui, mano lietuvių kalbos mokytojas buvo lituanistas Stasys Barzdukas, vėliau tapęs PLB pirmininku. Gimnaziją baigti suspėjau prieš pat šeimai emigruojant į Čikagą 1950-ųjų pavasarį. Lietuviškoji mokykla ir jaunimo organizacijos – skautai, ateitininkai, sporto klubai – man ir daugeliui mano bendramokslų labai padėjo susikurti stiprų lietuvių identitetą.

Pradėjus studijas Iliojaus universitete – ten buvo pora šimtų lietuvių studentų – vėl atkūrėme tas organizacijas. Manoji buvo ir yra studentų skautų korporacija „Vytis“, įsteigta Lietuvos universitete Kaune 1924 metais, okupantų uždrausta, o mūsų atkurta DP stovyklose ir atsivežta į JAV, Kanadą ir net Australiją. Po nepriklausomybės atkūrimo ji tuoj atgijo ir Lietuvos universitetuose.

Mano žmona Jūratė, kaip ir aš, gimė Kaune, mokytojų Izokaičių šeimoje. Jie taip pat pasiekė DP stovyklas ir galutinai įsikūrė Čikagoje. Jūratė baigė prancūzų filologiją Iliojaus universitete ir tos srities doktoratą įgijo Kalifornijos universitete, Berklyje (Berkeley). Pirmasis sūnus Rimas namie girdėjo tik lietuvių kalbą, tad pradėjęs lankyti mokyklą, jau gerai kalbėjo lietuviškai. Porą metų jaunesniam sūnui Audriui buvo sunkiau, nes Rimo mokyklos draugai kalbėjo angliškai dar prieš Audriui pradėdant mokyklą. Daug padėjo stipri Los Anželo lietuviška šeštadieninė mokykla ir prie jos veikiančios lietuvių skautai bei jaunimo tautinių šokių ir dainų ansamblis „Spindulys“. Abu sūnūs apsilanko Lietuvoje. Audrius Vytauto Didžiojo universitete įgijo fizikos magistro diplomą ir atkūrė Lietuvos pilietybę. Dabar abu rašo daktaro disertacijas Kalifornijos universitete. Aš manau, kad Rimas ir Audrius išaugo pasaulio lietuviams todėl, kad šeima gerbė lietuvių kalbą ir dalyvavo lietuviškame Los Anželo gyvenime.

Buvote pirmasis VDU rektorius ir iki šiol ten savas, labai mylimas ir gerbiamas. Tačiau gal prisimintumėte pradžia, kaip VDU buvo gaivinamas, kuriamas, koks buvo išėivijos indėlis?

Pirmiausiai reikia pasakyti, kad jau DP stovyklose Vokietijoje buvo atkurtos kelios VDU akademinės organizacijos, o lietuviams persikėlus į JAV, Kanadą, Australiją ir dar kitur, turėjome akademinis skautus, ateitininkus, „Santarą-Šviesą“, neolitanus, Lietuvių studentų sąjungą, Lietuvių profesorių sąjungą. Taip pat VDU absolventai įsteigė stiprias Inžinierių ir architektų bei Medicinos gydytojų organizacijas, dar Čikagoje lituanistai įkūrė savo institutą. Tai buvo virtualus VDU egzilyje, trūko tik paskaitų lietuvių kalba...

Kad po studijų nenutrūktų ryšiai, 1969 metais pradėjau organizuoti Pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumą, jis įvyko Čikagoje tų metų lapkritį, dalyvavo daug jaunų mokslininkų. Nuo tada toks simpoziumas vykdavo kas ketveri metai. 1991-aisiais simpoziumas vyko Lietuvoje ir nuo tada kas antri metai vieta keitėsi tarp Čikagos ir Lietuvos.

Taip pat palaikėme ryšius su Lietuvos mokslo žmonėmis. Aš pats nuo 1968 metų, kai skaičiau paskaitą Vilniaus universitete, dar keturis kartus lankiausi Matematikos ir kibernetikos institute pas jo direktorių, akademiką Vytautą Statulevičių. 1974 metais ten buvau penkis mėnesius, deleguotas JAV mokslo akademijos. Mielai priimdavome akademinis lankytojus iš Lietuvos, kalbėdavome apie Lietuvos mokslo ir tautos ateitį

Sovietų Sąjungos „perestroikai“ prasidėjus, 1989-ųjų balandžio 26–28 dienomis Kaune įvyko mokslininkų suvažiavimas, skirtas svarstyti universiteto Kaune klausimui, dalyvavo apie 200 Lietuvos ir apie 20 užsienio lietuvių mokslininkų. Pirmininkavau baigiamajam posėdžiui ir pristačiau VDU atkūrimo aktą, kuris buvo vienbalsiai priimtas. Akademiko Jurgio Vilemo vadovaujamo Atkūrimo tarybos pastangomis jau tų metų rugsėjo pirmąją VDU studijas pradėjo 182 pirmakursiai. Tada kilo reikalas sukurti VDU Akademinį senatą, kuris toliau prižiūrėtų universiteto atkūrimą.

Ypač svarbus buvo 1989-ųjų lapkritį Čikagoje įvykęs Mokslo ir kūrybos simpoziumas, kuriame pranešėjais dalyvavo virš šimto mokslo žmonių iš Lietuvos ir antra tiek užsienio lietuvių. Jo dalyviai išrinko 48 VDU Atkuriamojo senato narius iš užsienyje dirbančių mokslininkų. Netrukus po to Lietuvoje buvo išrinkti dar 48 nariai. Šis 96 narių Atkuriamasis senatas 1990-ųjų gegužę mane išrinko atkurto VDU rektoriumi. Todėl tikrai galima sakyti, kad VDU buvo atkurtas jungtinėmis Lietuvos ir išeivijos mokslo žmonių pastangomis. Šiaip taip gavęs SSSR vizą, rugpjūčio 12 atvykau laivu iš Helsinkio į Taliną ir atsivežiau

kompiuterį, dvi dauginimo mašinas ir kitus įrenginius, nupirktus už JAV lietuvių bendruomenės dovanotus 15 tūkstančių dolerių. Po sovietų muitinės tardymų, nors turėjau rusišką VDU raštą, kad vežu labdarą naujam universitetui, pagaliau susitikau manęs laukiančius akademiką Vilemą su vairuotoju Albertu ir, pernakvoję Taline, išvažiavom į Kauną - mano naują darbo vietą. Su savimi atsivežiau JAV universitetų trijų pakopų - bakalaurų, magistro ir daktaro - studijų planą ir Harvardo universiteto bendrojo išsilavinimo programą bakalaurams. Jau 1990-ųjų gruodį šie planai buvo Atkuriamojo senato patvirtintame VDU statute, o kiek vėliau tas trijų pakopų planas buvo įrašytas į Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą.

Nemažai lietuvių mokslininkų darbuojasi įvairiausiuose pasaulio kampeliuose. Kaip manote, ar jų potencialas pakankamai suprantamas Lietuvoje? Gal turite minčių, kaip tų mokslininkų neprarasti? Kaip palaikyti su jais sąsajas? Kokį mechanizmą sukurti, kad net dirbdami svetur, jie būtų glaudžiai susiję su Lietuva?

Aš manau, kad toks mechanizmas jau yra - tai Mokslo ir kūrybos simpoziumai (MKS), apie kuriuos ką tik kalbėjau. Penkioliktasis MKS įvyko 2011 m. liepos 3-5 dienomis Kaune ir Vilniuje. Tarp organizatorių buvo net keturios ministerijos, trys universitetai, Mokslo taryba, Mokslų akademija, Verslo konfederacija, Mokslininkų ir Jaunųjų mokslininkų sąjungos, Pasaulio lietuvių ekonomikos forumas (PLEF) ir dar kelios organizacijos.

Programoje liepos 3 ir 5 dienomis Kaune - kvietinės diskusijos ir daug mokslinių pranešimų iš Lietuvos ir iš užsienio. Naujiena - liepos 4 d. Vilniuje surengta bendra MKS ir PLEF sesija su daug diskusijų abiem rengėjams svarbiomis temomis. Įvyko tikrai sveikintinas naujos MKS formos ieškojimas ir buvo suburti ypač galingi organizatoriai.

Esu įsitikinęs, kad kitą MKS Lietuvoje galima papildyti užsienyje dirbančių lietuvių mokslininkų, ypač jaunųjų, apsilankymu tėvynėje. Tam reikia paskirti, sakykim, dvidešimt stipendijų, kurios padengtų kelionės į Lietuvą mokslininkui/-ei su šeima ir gyvenimo bet savaitę po simpoziumo išlaidas. Stipendijos būtų skiriamos konkurso tvarka, įvertinant ir siūlomą paskaitą, ir visą mokslinę biografiją. Panašiu, gal kuklesnių, stipendijų reikėtų skirti ir dar doktorantūros studijų užsienyje nebaigusiems, bet perspektyviems doktorantams/-ėms.

Tada kiekvienam/-ai laimėtoji/-ai reikėtų rasti globėją – firmą arba universitetą, kuriame laimėtojas/-a apsilankytų po MKS, nuodugniai pristatytų savo darbo rezultatus ir susipažintų su globėjo mokslininkais toje pačioje mokslo kryptyje. Dar geriau, jeigu atsirastų du ar daugiau globėjų ir jeigu globėjai prisidėtų prie stipendijų finansavimo. Reikia pagalvoti ir apie atostogų stovyklą šeimoms, kol laimėtojas/-a dalyvauja MKS ir lanko globėją/-us, nors manau, kad dalis šeimų lankytųsi pas artimuosius Lietuvoje.

Kalbino Deimantė Dokšaitė

“Pasaulio lietuvis”, 2013 m., nr. 08/520.